

Mestna občina Ljubljana
Zoran Janković, župan
Mestni trg 1, 1000 Ljubljana
telefon: 01 306 10 10, faks: 01 306 12 14

Številka: 622-32/2016-7
Datum: 24. 2. 2017

Mestna občina Ljubljana
Mestni svet

ZADEVA: Predlog za obravnavo na seji Mestnega sveta Mestne občine Ljubljana

PRIPRAVIL: Mestna uprava Mestne občine Ljubljana,
Oddelek za kulturo

NASLOV: Osnutek Odloka o razglasitvi Tobačne tovarne v Ljubljani
za kulturni spomenik lokalnega pomena

POROČEVALKI: mag. Mateja Demšič, sekretarka - vodja Oddelka za kulturo
Miljana Smrdel, višja svetovalka na Oddelku za kulturo

**PRISTOJNO
DELOVNO TELO:** Odbor za kulturo in raziskovalno dejavnost

PREDLOG SKLEPA:
Mestni svet Mestne občine Ljubljana sprejme osnutek Odloka o razglasitvi Tobačne tovarne v Ljubljani za kulturni spomenik lokalnega pomena.

Župan
Mestne občine Ljubljana
Zoran Janković

Priloga:
- osnutek odloka z obrazložitvijo

Na podlagi 13. člena Zakona o varstvu kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 16/08, 123/08, 8/11 – ORZVKD39, 90/12, 111/13 in 32/16) ter 27. člena Statuta Mestne občine Ljubljana (Uradni list RS, št. 24/16 – uradno prečiščeno besedilo) je Mestni svet Mestne občine Ljubljana na seji sprejel

ODLOK

o razglasitvi Tobačne tovarne v Ljubljani za kulturni spomenik lokalnega pomena

1. člen

Za kulturni spomenik lokalnega pomena se razglasi enota dediščine (EŠD 9437) Ljubljana – Tobačna tovarna (v nadaljnjem besedilu: spomenik).

Spomenik obsega parcele številka: *77/3, *608, 185/7, 185/13, 185/15, 185/16, 185/17, 185/18, 185/58, 185/60, 185/70, 185/82, 185/89, 185/90, 185/91, 185/92, 188/1, 188/2, 188/3, 189/1, 189/2, 189/4, 189/5 in 190/1, vse katastrska občina 2679 – Gradišče II.

2. člen

Vrednote, ki utemeljujejo razglasitev za spomenik lokalnega pomena: Tobačna tovarna, zgrajena v verigi tobačnih tovarn avstro-ogrskega državnega monopola med letoma 1871 – 1890, je bila največja tovarna v Ljubljani v drugi polovici 19. stoletja in predstavlja zgodnji primer industrijske arhitekture v mestu. Industrijski kompleks, zasnovan v paviljonskem sistemu z reprezentativnimi upravno industrijskimi in skladiščnimi objekti ter parkovno ureditvijo med njimi, je bil v celoti podrejen sočasnemu meščanskemu okolju in predstavlja značilne elemente novih mestnih četrti, reguliranih v zadnji četrtini 19. stoletja. Pri gradnji industrijskih objektov z notranjo izvirno železno skeletno konstrukcijo z uporabo litoželeznih podpornih stebrov, ki nosijo lesene stropne in leseno konstrukcijo odprtih ostrešij, je sodelovalo več ljubljanskih stavbenikov, kot so Gustav Tönnies, Filip Supančič, Avgust Žabkar in drugi.

Varovane sestavine spomenika so:

- prvotni objekti Tobačne tovarne na parcelah št. *608, 185/7, 185/13, 185/16, 185/17, 185/18, 185/60, 185/90, 185/92, 188/2 in 190/1, vse katastrska občina 2679 – Gradišče II;
- Tobačni muzej z zbirko predmetov in gradiva, ki predstavlja preteklost in življenje tovarne in njenih delavcev in
- javni spomenik Tobačna delavka.

3. člen

Za spomenik velja varstveni režim, ki določa:

- celostno ohranjanje kulturnih, industrijskih, umetnostnih in arhitekturnih ter vrtnoarhitekturnih sestavin kompleksa z odprtim prostorom v skladu s prvotno zasnovo spomenika;
- redno strokovno vzdrževanje celote in ovrednotenih sestavin spomenika ter posameznih neokrnjenih izvirnih prvin arhitekturne zasnove spomenika in pripadajočega odprtega prostora;
- podrejanje vseh posegov v spomenik in njegovih delov ohranjanju varovanih sestavin spomenika v obliki, legi, gabaritih, konstrukciji, materialih, strukturi in barvni podobi;
- v primeru okrnitve spomenika ali njegovega varovanega dela je potrebno zagotoviti strokovno prenovo in vzpostavitev na podlagi stanja pred posegom na stroške povzročitelja;
- sekundarne prizidke in sekundarne samostojne objekte oziroma degradirane dele varovanih elementov spomenika je treba odstraniti oziroma preoblikovati v smislu funkcionalne posodobitve v skladu s sodobnimi arhitekturnimi pristopi;

- prepovedano je pozidati odprti prostor z nosilci reklam ali drugih oznak, razen kadar so ti nujni za učinkovito ohranjanje in predstavitev ter delovanje spomenika ali njegovih delov;
- pri tehničnem posodabljanju spomenika in zagotavljanju dostopa gibalno oviranim osebam je treba varovane sestavine spomenika ohranjati v največji možni meri.

4. člen

Vplivno območje spomenika obsega parcele številka: 99/56, 184/2, 185/61, 185/62, 185/63, 185/64, 185/65, 185/66, 185/67, 185/68, 185/69, 185/71, 185/74, 185/80, 185/83, 185/84, 185/85, 185/86, 185/87, 185/88, 185/93, 185/94 in 185/95, vse katastrska občina 2679 – Gradišče II.

Za vplivno območje spomenika velja varstveni režim, ki določa podrejanje posegov obstoječi pozidavi in ohranjanje razmerja med odprtim prostorom in obstoječo pozidavo.

5. člen

Lastnik, posestnik in upravljavec spomenika morajo v sorazmerju s svojimi zmožnostmi javnosti omogočiti dostopnost spomenika in njegovo predstavljanje.

6. člen

Za vse posege v spomenik in njegovo vplivno območje, razen če zakon ne določa drugače, je potrebno pridobiti kulturnovarstvene pogoje in kulturnovarstveno soglasje Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Območna enota Ljubljana (v nadaljnjem besedilu: zavod).

Kulturnovarstvene pogoje in kulturnovarstveno soglasje zavod izdaja v skladu z določili veljavnega prostorskega akta, ki ureja območje spomenika in vplivnega območja spomenika, in določili tega odloka.

7. člen

Pristojno sodišče po uradni dolžnosti zaznamuje v zemljiški knjigi status kulturnega spomenika na nepremičninah iz drugega odstavka 1. člena tega odloka.

8. člen

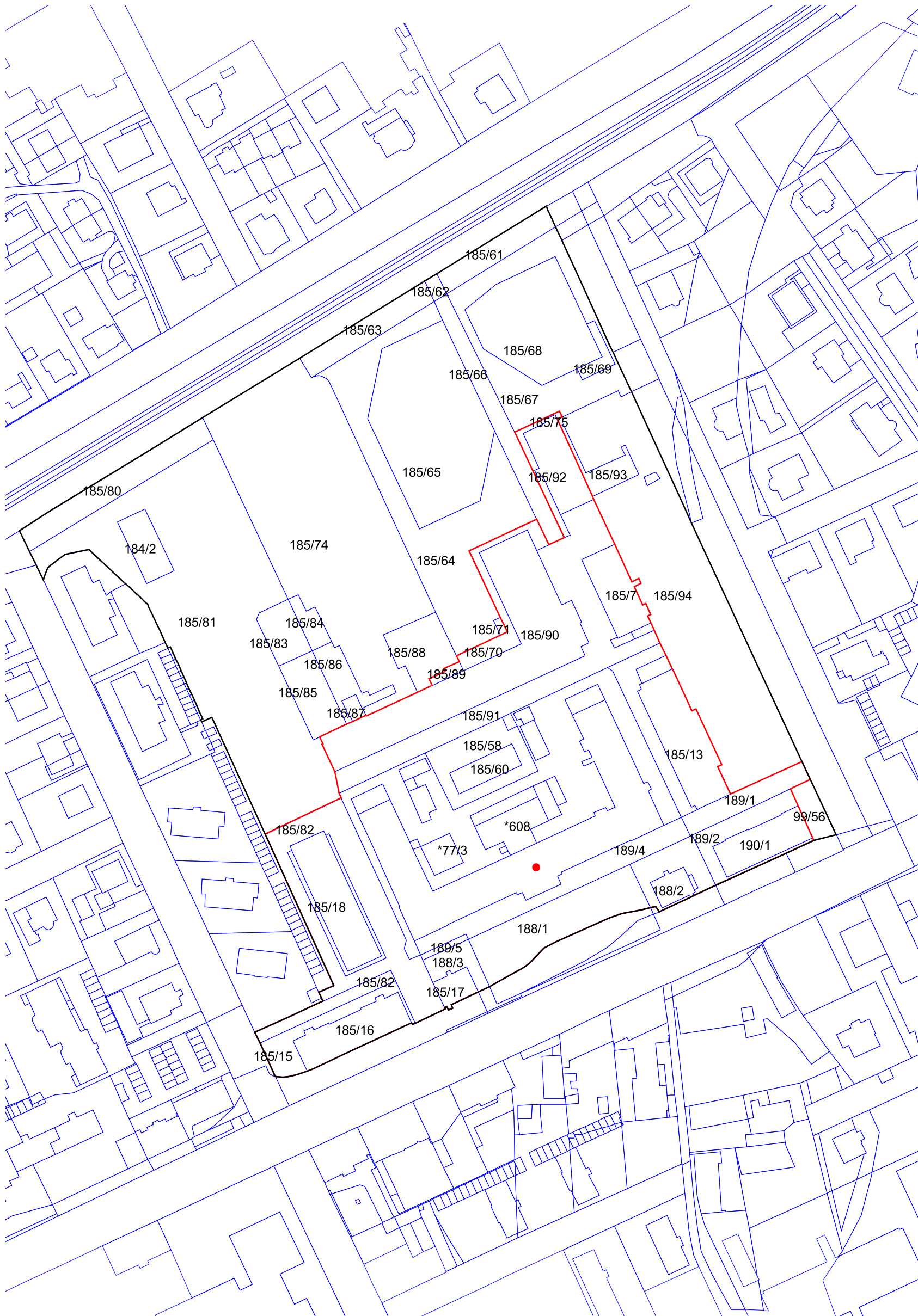
Meje spomenika in vplivnega območja so določene na digitalnem katastrskem načrtu v merilu 1:1700 in vrisane na topografskem načrtu v merilu 1:5000. Izvirnika načrtov, ki sta sestavna dela tega odloka, hranita zavod in Mestna občina Ljubljana.

9. člen

Ta odlok začne veljati naslednji dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije.

Številka: 622-32/2016-7
Ljubljana,

Župan
Mestne občine Ljubljana
Zoran Janković

- centroid kulturnega spomenika
- meja kulturnega spomenika
- vplivno območje spomenika

Vir za kartografsko osnovo:
- Digitalni katastrski načrt, Geodetska uprava RS

Merilo: 1:1700

Datum izrisa : 29.10.2015

EŠD 9437

- meja kulturnega spomenika
- meja vplivnega območja spomenika

TTN5 LJUBLJANA-S 43

Vir podatkov:

- Obvezni elementi predloga za začasno razglasitev Tobačne tovarne v Ljubljani za kulturni spomenik lokalnega pomena

Vir za kartografsko osnovo:

- Temeljni topografski načrt 1: 5000, 1: 10 000, Geodetska uprava Republike Slovenije

Merilo: 1:5000

Obrazložitev
osnutka Odloka o razglasitvi Tobačne tovarne v Ljubljani
za kulturni spomenik lokalnega pomena

Pravni temelj

Temelja za sprejem **osnutka Odloka o razglasitvi Tobačne tovarne v Ljubljani za kulturni spomenik lokalnega pomena** sta:

- 13. člen *Zakona o varstvu kulturne dediščine* (Uradni list RS, št. 16/08, 123/08, 8/11 – ORZVKD39, 90/12, 111/13 in 32/16, v nadaljnjem besedilu: zakon), ki določa, da se spomenik lokalnega pomena razglasi z odlokom predstavniškega organa občine, določa pa tudi vsebino akta o razglasitvi, ter
- 27. člen *Statuta Mestne občine Ljubljana* (Uradni list RS, št. 24/16 – uradno prečiščeno besedilo), ki določa, da odloke Mestne občine Ljubljana sprejema Mestni svet Mestne občine Ljubljana.

Razlogi in cilji

Konservatorji Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Območne enote Ljubljana (v nadaljnjem besedilu: zavod) so predlog za razglasitev Tobačne tovarne v Ljubljani za kulturni spomenik lokalnega pomena pripravili zaradi ohranjanja pričevalnosti kulturnih, industrijskih, umetnostnih in arhitekturnih ter vrtnoarhitekturnih vrednot, povečanja njegove prepoznavnosti ter spodbude učnega in znanstvenoraziskovalnega dela.

Cilj sprejetja akta je ohranjanje kulturnih, industrijskih, umetnostnih in arhitekturnih ter vrtnoarhitekturnih sestavin v celoti, v njihovi izvirnosti in neokrnjenosti.

Ocena stanja

Tobačna tovarna je v obdobju, v katerem je nastala (1871 – 1890), v svojem ožjem okolju zavzemala vsekakor dominanten položaj, tako po velikosti kot zasnovi ter arhitekturnem oblikovanju in funkciji. Prostorska zasnova in arhitektura tovarniškega kompleksa sta bili v celoti podrejeni sočasnemu meščanskemu okolju. Paviljonski koncept zazidave je vseboval značilne elemente novih mestnih četrti, reguliranih v zadnji četrtini 19. stoletja. Višina in dolžina objektov je ustrezala predpisom stavbnega reda.

Industrijska arhitektura tovarniških poslopij spominja na sočasno meščansko arhitekturo. Na industrijski značaj kažejo predvsem velika kasetirana okna, ki so značilna za industrijsko arhitekturo. Zgoščenost okenskih osi je omogočala zadostno razsvetljenost velikih tovarniških obratov.

Historične fasade z minimalnim arhitektonskim členjenjem dokazujejo, da je bilo arhitekturno oblikovanje drugotnega pomena. Vsi tovarniški objekti so bolj ali manj enotno oblikovani, le fasada glavnega tovarniškega poslopja ob Tržaški cesti je zasnovana reprezentančno: osrednji del je poudarjen s tremi vhodi na podestu triramnega zunanjega stopnišča in strešnim stopničastim čelom v osi.

Prvi načrti so bili narejeni na Dunaju, tisti po letu 1876 pa so nastajali v Ljubljani. Arhivski dokumenti pričajo, da je bila ljubljanska tovarna zgrajena po vzoru tovarne v Saccu v Italiji. Pri gradnji tovarniškega kompleksa je sodelovalo več gradbenih podjetij, kot so Samek, Tönnies, Filip Supančič, Avgust Žabkar.

Najstarejši tovarniški objekt je sušilnica tobaka, načrtovana 1871 kot prizidek glavnega tovarniškega poslopja, današnje stavbe Tržaška cesta 2. Objekt je klasično opečnato grajen, s štirimi nosilnimi obodnimi zidovi in eno nosilno vmesno steno po sredini objekta v vzdolžni smeri, ima šest nadstropij; višina posameznega nadstropja meri polovico višine etaže v tovarni. Danes je prezidan, v prvotni obliki je ohranjeno triramno stopnišče v posebni stopniščni veži. Nosijo ga kamniti slopi, med katerimi je še vedno ohranjena izvirna litoželezna ograja, stopniščni podesti pa slonijo na segmentnih križnih obokih. Na oblikovno prilagojeni šotorasti strehi so štirje visoki dimniki z značilnimi

litoželeznimi nastavki, ki se obračajo po vetru. Na fasadi se odraža konstrukcija notranjščine. Štirje pilastri, ki segajo prek celotne fasade in se nadaljujejo v štirih dimnikih, jo vertikalno delijo na pet polj. Fasado horizontalno povezuje zidni venec pod napuščem, strešni napušč pa krasí niz kockastih konzol, ki se pojavljajo tudi na drugih tovarniških objektih, ki so bili zgrajeni do konca 19. stoletja.

Glavno tovarniško poslopje Tržaška cesta 2 je nastajalo od leta 1873 pa do osemdesetih let 19. stoletja (načrti so datirani: 1883 in 1887 - stranska trakta ter 1885 - osrednji trakt). Pri obeh tovarniških poslopih (Tržaška 2 in stavba na parceli št. 185/90, k.o. Gradišče II) je bila uporabljena železna skeletna konstrukcija.

V naslednjih letih so zgradili še dodatna skladišča (stavbe na parcelah št. 185/18, 185/13, k.o. Gradišče II) in delavnice (stavba na parceli št. 185/7, k.o. Gradišče), vratarsko in gasilsko stavbo (stavba Tržaška 4, stavba na parceli št. 188/2, k.o. Gradišče II), upravno poslopje (stavba na parceli št. 190/1, k.o. Gradišče II) in prodajno skladišče (stavba Tržaška 6) pred glavnim tovarniškim poslopijem ob Tržaški cesti. Na parceli št. 185/60, k.o. Gradišče II, kjer je bila prvotno kopalnica za delavce, pozneje pa tovarniška menza in arhiv tovarne, je danes Kulturni center Tobačna 001, ki deluje pod okriljem Muzeja in galerij mesta Ljubljane. Zgrajena so bila dodatna tovarniška poslopja, dvoje skladišč, poslopje za izdelovanje tobaka, dozidana sta bila pražarna in skladišče za prodajo tobaka. V letih 1883/1893 je bil kompleks ponovno dograjen z novimi objekti. Leta 1876 so tovarniški kompleks obdali z litoželezno ograjo, približno v istem času pa je bil izdelan tudi zazelenitveni načrt celotnega tovarniškega kompleksa. Ena zadnjih velikih pridobitev je bil industrijski tir, ki je bil speljan v kompleks leta 1890.

Na zelenici ob severozahodni strani stavbe na parceli št. 185/7, k.o. Gradišče II. stoji prostostoječa bronasta skulptura tobačne delavke s sklenjenimi rokami v naročju, kiparja Dušana Tršarja, postavljena leta 1971, in označuje stoletnico delovanja Tobačne tovarne.

V parku pred glavnim tovarniškim poslopijem Tržaška cesta 2 je bil požarni bazen, ki je bil zasut verjetno v 50-ih letih 20. stoletja ob gradnji Tržaške ceste. Ostanki bazena so še vidni. Bazen je bil s podzemskim rovom, grajenim v opeki, povezan z drugim podestom vodnjaka na dvorišču glavnega tovarniškega objekta (II) – parcela št. 185/90, k.o. Gradišče II. Vodnjak je zaprt z betonskim pokrovom.

Tobačna tovarna je bila prva tobačna tovarna in hkrati največja tovarna v tistem času v Ljubljani. Bila je zgrajena v verigi tobačnih tovarn Avstro-Ogrskega državnega monopola (istočasno so tovarne zgradili tudi v Halleinu in Neututscheinu). Prvo cigareto je ljubljanska tobačna tovarna proizvedla leta 1877. Glavni izdelek so bile viržinke, popularne cigare iz začetka 20. stoletja. Pomemben mejnik v proizvodnji pa je pomenilo uvajanje strojev za spajanje cigaret s filtrom leta 1957, takrat je na jugoslovanski trg vstopila cigareta Filter 57. Tobačna tovarna je bila mesto v mestu; imela je lastni vrtec ter delavsko knjižnico, v tovarni sta delovala gasilska enota in mešani pevski zbor. Delavke so imele poseben socialni položaj. Cigararice ali tobakarice, kot so imenovali tobačne delavke, so imele že zelo zgodaj več socialnih pravic kot delavci v drugih vejah industrije. Njihov položaj je bil vezan na položaj delavcev v tovarnah državnega monopola, kjer so imeli delavci pravico do bolniškega in kasneje še rednega dopusta, ob upokojitvi pa so imeli tudi pravico do pokojnine. Proizvodnja cigaret je v Tobačni tovarni v Ljubljani neprekinjeno potekala vse do leta 2004.

Poglavitne rešitve

Osnutek Odloka o razglasitvi Tobačne tovarne v Ljubljani za kulturni spomenik lokalnega pomena je pripravljen v skladu drugim odstavkom 13. člena zakona, po katerem mora akt o razglasitvi obsegati:

- identifikacijo spomenika, vključno z določitvijo meje spomenika tako natančno, da so meje določljive v naravi in zemljiškem katastru,
- vrednote, ki utemeljujejo razglasitev za spomenik,
- varstveni režim spomenika,
- vplivno območje spomenika,
- varstveni režim v vplivnem območju spomenika in
- morebitno obveznost javne dostopnosti spomenika.

Te določbe zakona so upoštevane v 1., 2., 3., 4. in 5. členu osnutka odloka.

V skladu s prvim odstavkom 29. člena zakona je v 6. členu določeno, da je potrebno za vse posege v spomenik in njegovo vplivno območje pridobiti kulturnovarstvene pogoje in kulturnovarstveno soglasje zavoda.

Kulturnovarstvene pogoje in kulturnovarstveno soglasje zavod izdaja v skladu z določili veljavnega prostorskega akta, ki ureja območje spomenika in vplivnega območja spomenika (Odlok o občinskem podrobnem prostorskem načrtu za območje Tobačne tovarne, Uradni list RS, št. 97/09 in 78/10), in tega odloka.

V skladu z drugim odstavkom 28. člena zakona kulturnovarstveno soglasje ni potrebno za:

- nujne posege na spomeniku ali dediščini, če so posegi neizogibno in nemudoma potrebni za odvrnitev nepredvidljive nevarnosti uničenja ali poškodbe spomenika ali dediščine ali za odvrnitev nevarnosti za ljudi in premoženje. O nujnem posegu je treba takoj po njegovi izvedbi obvestiti zavod in zaprositi za naknadno kulturnovarstveno soglasje,
- izvedbo raziskav, ki jih opravlja zavod v okviru javne službe.

V 7. členu je določeno, da se spomenik zaznamuje v zemljiški knjigi. Vpis v zemljiško knjigo se opravi po uradni dolžnosti.

Skladno z 12. členom zakona je bila dne 30. 1. 2017 izvedena javna obravnava. O javni obravnavi je bila javnost obveščena z glasilom *Ljubljana*. Gradivo, osnutek akta, karta na digitalnem katastrskem načrtu v merilu 1:1700 in karta, vrisana na temeljnem topografskem načrtu v merilu 1:5000, je bilo od 6. 1. do 6. 2. 2017 dostopno na spletnih straneh Mestne občine Ljubljana <http://www.ljubljana.si/> in v prostorih Četrtna skupnosti Vič, Tbilisijska ulica 22/a, Ljubljana, v času uradnih ur. V tem času so lahko vsi zainteresirani podali svoja mnenja v zvezi z razglasitvijo. Mnenja je predlagatelj sprejemal izključno v pisni obliki, na naslov Mestna občina Ljubljana, Oddelek za kulturo, Ambrožev trg 7, 1000 Ljubljana ali na e-naslov kultura@ljubljana.

Na javni obravnavi so bili predstavljeni razlogi za razglasitev, osnutek akta o razglasitvi in kartografska dokumentacija. Vsakdo je imel možnost, da ustno ali pisno poda svoje mnenje v zvezi z razglasitvijo.

Na javni obravnavi in v času od 6. 1. do 6. 2. 2017 ni bilo podano nobeno mnenje v zvezi z razglasitvijo.

Zavod je upošteval mnenje občana in pripravljalcev odloka v zvezi z varstvenim režimom prizidkov, sekundarnih samostojnih objektov oziroma degradiranih delov na območju spomenika tako, da glede prizidkov, sekundarnih samostojnih objektov oziroma degradiranih delov na območju spomenika veljajo enaka določila kot so določena že v Odloku o občinskem podrobnem prostorskem načrtu za območje Tobačne tovarne (Uradni list RS, št. 97/09 in 78/10).

Grafično ali kartografsko gradivo

Meje spomenika in vplivnega območja spomenika so določene na digitalnem katastrskem načrtu v merilu 1:1700 in vrisane na topografskem načrtu v merilu 1:5000. Izvirnika načrtov, ki sta sestavna dela tega odloka, hranita zavod in Mestna občina Ljubljana.

Ocena finančnih in drugih posledic sprejema akta

Sprejetje predlaganega akta ne predstavlja dodatnih finančnih posledic za Mestno občino Ljubljana. Mestna občina Ljubljana je lastnica le manjše parcele številka 99/56, katastrska občina 2679 – Gradišče II. v velikosti 48 m², ki se nahaja v vplivnem območju spomenika.

Ljubljana, 24. februar 2017

Pripravila:

Miljana Smrdel

višja svetovalka I

miljana.smrdel@ljubljana.si, 01 306 48 43

mag. Mateja Demšič
vodja oddelka